

КОНЮХ Юлія

*здобувачка магістерського рівня вищої освіти
за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта»*

Науковий керівник:

КОВАЛЬЧУК Валентина

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ТА ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасний етап розвитку суспільства ставить нові завдання перед освітою, вихованням і значно підвищує інтерес до розвитку особистості. Однією з умов її вирішення – є посилення корекційно-розвивальної ролі навчання та виховання

дітей з інтелектуальними порушеннями. У Конвенції про права дитини (стаття 23) зазначено, що діти з інтелектуальними порушеннями повинні вести повноцінне і гідне життя в умовах, які забезпечують їхню гідність, підвищують їхню впевненість у собі та сприяють їхній активній участі в житті суспільства. За цих умов освіта надає таким дітям можливості для майбутньої активної участі у трудовій діяльності та суспільному житті.

Психічний розвиток дитини проводиться як процес набуття соціального досвіду. Це також процес формування можливостей та функцій людини. Цей процес відбувається під час активної діяльності дитини.

Серед порушень психофізичного розвитку дітей найчастіше спостерігаються мовні розлади. Мова як суспільно-історичний феномен супроводжує всі аспекти людського існування і забезпечує успішну адаптацію, інтеграцію та соціалізацію. І це не випадково. Мовлення є дуже складною психічною функцією. Її нормальний розвиток можливий лише тоді, коли у дитини розвинені мислення, увага, пам'ять, сприйняття (переважно слухове і зорове) і моторика. Будь-яке відхилення в розвитку цих процесів неминуче позначається на мовленні дитини[1, с. 27].

Вчені А. Богуш, Н. Гавриш, А. Колупаєва, Ю. Рібцун, Є. Соботович та інші вивчали особливості психічного та мовленнєвого розвитку дітей з ООП і виявили характерні риси їх усного і писемного мовлення, розкрили вплив мовленнєвого недорозвинення на формування розумових операцій.

Тому не випадково слід приділяти увагу розвитку мовлення кожної людини, особливо це стосується дітей з інтелектуальними порушеннями. Функції мовлення включають комунікативну, а також когнітивну та регуляторну функції [2, с.130].

Дидактичні ігри є найпоширенішими в корекційній роботі логопедів, оскільки вони допомагають розширити кругозір дітей та збагатити їхній словниковий запас. У таких іграх найкраще координуються ігрова та навчальна діяльність, поєднується ігрова та пізнавальна мотивація. Компонентами

дидактичних ігор є: завдання (корекційне, навчальне, розвивальне або виховне), ігрові правила, ігрові дії та підсумок (результат)

Дидактичні ігри мають дві мети: навчальну мету, яку переслідують дорослі, та ігрову мету, яку реалізують діти. Ці дві цілі повинні доповнювати одна одну і забезпечувати засвоєння матеріалу. Тому, логопедичні заняття, спрямовані на корекцію, формування, розвиток, удосконалення та закріплення навичок основних компонентів мовленнєвої системи, краще сприймаються дитиною, якщо вони проводяться в ігровій формі.

Мета дидактичних ігор - навчити дитину новому, закріпити конкретні знання і розвинути почуття орієнтації в навколишній дійсності. Вони сприяють розвитку пам'яті, мислення, мовлення, уваги та уяви. У дидактичних іграх дитина спостерігає, порівнює і зіставляє предмети, класифікує і узагальнює їх за певними ознаками. Ігри сприяють вихованню не однієї, а багатьох якостей особистості, вимагають участі різних аналізаторів і психічних процесів, викликають різні емоції і, звичайно, сприяють мовному розвитку дитини. Гра дає дитині широкий простір для уяви і творчості. Ігрова практика повинна проходити в спокійній і доброзичливій атмосфері. Кількість завдань, що даються дитині, повинна відповідати її здібностям і рекомендаціям вчителя [2, с.130]..

Важливо не тільки навчити дитину чогось, але й розвинути її впевненість у собі, вміння дотримуватися власних рішень. Робота з дітьми має бути динамічною, емоційною, веселою, невтомною та різноманітною. І це об'єктивно спонукає нас досліджувати як традиційні, так і нетрадиційні ігрові методики в корекційній логопедії. Створити ігрову атмосферу на занятті зовсім не складно. Потрібно лише трохи постаратися. Закрийте на мить очі і згадайте своє дитинство. Тоді ви зрозумієте, чого чекають від вас діти.

Ігрові матеріали допоможуть дітям навчитися правильно вимовляти та писати літери, опанувати читання складів і слів. Під час гри діти поповнюють свій словниковий запас, вчать правильно висловлювати свої думки, придумувати і розповідати казки. Тому не акцентуйте свою увагу на тому, як дитина виконує завдання чи прагне зробити це ідеально. Просто грайте, і все

прийде само собою. Проблемою розвитку мовлення дітей з ООП займалися як зарубіжні, так і українські вчені. Серед них можна відзначити:

Необхідною умовою розвитку соціально активної та духовно багатой особистості є оволодіння мовою як засобом спілкування. Аномально розвинена практична і пізнавальна діяльність дітей з ООП не сприяє швидкому накопиченню уявлень і не стимулює появу нових інтересів і бажань. Діти не відчують потреби у вербальному спілкуванні з оточуючими; коли діти з ООП вступають до навчального закладу, їм потрібно менше часу, ніж нормальним дітям, щоб практикувати вербальну комунікацію, всього 3-4 роки (норма - 5,5 років).

Науковцями встановлено, що як наслідок, з роками темп мовленнєвого розвитку стрімко сповільнюється, а мовленнєва активність стає недостатньою [4, с. 8]. Це призводить до труднощів у спілкуванні з дорослими та однолітками. Такі учні рідко беруть участь у розмовах, відповідають на запитання одним словом і не завжди правильно. Погане розуміння розмовної мови заважає їм виконувати завдання та працювати. Недостатній мовний розвиток негативно впливає на загальний розумовий розвиток і ускладнює спілкування з іншими людьми.

Для ефективної роботи вчителів-логопедів та корекційних педагогів важливо мати структуровану картотеку дидактичних ігор та вправ [3, с. 5]. Це дозволяє:

- швидко підібрати відповідні вправи для різних категорій дітей;
- систематизувати матеріали відповідно до мовленнєвих порушень;
- забезпечити послідовність і наступність у корекційній роботі;
- оптимізувати процес підготовки до занять.

Висновок. Дослідження науковців засвідчили, що робота з мовного розвитку дітей з ООП відбувається в тісному зв'язку з емоційним, соціальним і особистісним розвитком дитини та формуванням уявлень про себе і навколишню наочну і соціальну дійсність. Використання дидактичних ігор та вправ у роботі з

такими учнями є важливим напрямом корекційної педагогіки. Вони сприяють розвитку мовлення, формуванню комунікативних навичок та адаптації дітей до соціального середовища. Розробка картотеки таких ігор значно покращує ефективність навчального процесу, забезпечуючи структурований підхід до корекційної роботи. Вважаємо, що подальші дослідження цієї проблеми сприятимуть вдосконаленню методик розвитку мовлення та адаптації учнів з ООП у навчальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний комплект : посібник та предметні картки / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш. 2-ге вид. Київ: Генеза, 2014. 160 с.
2. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі / навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
3. Картотека дидактичних ігор та вправ для дітей з ООП: метод. реком. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти /Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпровської обласної ради. Дніпро, 2020. 33 с.
4. Колупасва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими освітніми потребами: навчання та супровід у період повоєнної відбудови: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 192 с.
5. Чеботарьова О. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / О. В. Чеботарьова, І. В. Гладченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.